

УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВА ПОНАД УСЕ!

Видання Історичного клубу “Холодний Яр”

2021 рік
Листопад
Число 11 (429)

НЕЗБОРИМА НАЦІЯ

Де козак, там і слава

Передплатний індекс 33545

ЄВГЕН БУКЕТ – ЛАУРЕАТ ПРЕМІЇ ІМ. ЮРІЯ ГОРЛІСА-ГОРСЬКОГО

14 жовтня 2021р., в Холодному Яру, на хуторі Буда, у День свята українського козацтва оголошено лауреата Літературної премії ім. Юрія Горліса-Горського за 2021 рік. Ним став письменник, дослідник гайдамаччини, член Історичного клубу “Холодний Яр” Євген Букет.

Ведучий літературної сцени Василь Ковтун від імені президента Історичного клубу “Холодний Яр” Романа Ковалю оголосив про нагородження, а директорка музейно-етнографічного комплексу “Дикий хутір” Леся Островська вручила диплом, у якому зазначено: “Присуджено Євгенові Васильовичу БУКЕТУ за серію книг про Національно-визвольне повстання 1768 – 1770 років: «Іван Бондаренко – останній полковник Коліївщини» (Київ, 2014), «Швачка – фенікс українського духу» (Київ, 2016), «Коліївщина: право на повстання» (Київ, 2020), «Семен Неживий – лицар Холодного Яру» (Київ, 2020), за вагомий особистий внесок у відродження історичної пам’яті та духовності, утвердження національних цінностей у житті українського народу та з нагоди 30-ліття відновлення Самостійної України і 40-ліття від дня народження”.

Вдячне слово Євгена Букета було коротким, але змістовним: “Нешодавно тут, біля дуба Максима Залізняка, мене обирали в члени Історичного клубу “Холодний Яр”. І то було для мене високою честю. А тепер на мене лягає ще й висока відповідальність – гідно нести

звання лауреата премії ім. Горліса-Горського, учасника Визвольної боротьби на холодноярській землі, який описав ті події у своєму історичному романі”.

Першими вітали Євгена Букета члени Історичного клубу Холодний Яр – Богдан Легоняк, Юрій Ляшко, друг “Серпень”, Василь Лютий, Леся Островська, Василь Ковтун, скульптор Руслан Найда, а також численні глядачі, присутні на вшануванні. На честь нового лауреата Літературної премії ім. Горліса-Горського Євгена Букета кобзар Василь Лютий виконав пісню “Холодний Яр”.

Літературну премію ім. Юрія Горліса-Горського засновано 2012 року. Її першим лауреатом став син сотника Гусакивської сотні Вільного козацтва, в’язень російських тюрем і таборів, письменник і художник, автор “Думи про Вільне козацтво” Михайло ІВАНЧЕНКО. Наступного року цю високу премію здобув кандидат історичних наук, головний архівіст Вінницького державного обласного архіву Кость ЗАВАЛЬ-НЮК – за книжки про діячів Української революції 1917 – 1920-х років.

2014 року лауреатом літературної премії став кобзар Тарас СИЛЕНКО – за розкішний цикл пісень про Визвольну боротьбу українського народу.

У 2015 р. (посмертно) лауреатом Літературної премії ім. Юрія Горліса-Горського стала Ольга СТРАШЕНКО – за збірку поезій “Прочитайте тую славу”. У ній умі-

щено прекрасне гроно поезій про борців за волю України – Самійла Кішку, Олексу Довбуша, Максима Залізняка, Івана Гонта, Миколу Міхновського, скульптора-воїна Михайла Гаврилка, про отаманів – Зеленого, Марусю Соколовську, Василя Чучупака, Чорного Ворона, про Миколу Макаренка, який не підписав акт про зруйнування Михайлівського собору, та про багатьох інших наших славних попередників.

2016 року цю премію здобув (за книжку спогадів “На барикадах Кенгіру”) член ОУН, вояк УПА, політв’язень, один з керівників Кенгірського повстання Володимир КАРАТАШ.

2017 року лауреатом премії ім. Юрія Горліса-Горського став син сотника 3-ї Залізної дивізії Армії УНР, кулеметник дивізії “Галичина” Леонід МУХА – за книжку спогадів “Від Австрії до Коліми”. Романом “Холодний Яр” Юрія Горліса-Горського Леонід захоплювався ще в дитячому віці, власне, ця праця Горліса-Горського та виховання батька спонукали його взяти до рук зброю, щоб захистити нашу Батьківщину.

2018 року було два лауреата. Це Олександр ПАНЧЕНКО, який написав книгу про Другу дивізію УНА “Протипанцерна бригада «Вільна Україна», яку очолював легендарний командир Чорних запорожців Петро Дяченко, а також книги про діячів Визвольного руху, зокрема про зв’язкув Романа Шухевича Ірину Козак-Савицьку.

2018 року премію здобув також поет і політв’язень, чудовий козак з Донбасу, який нині живе в Одесі, член Національної спілки письменників України, багаторічний борець за волю України Олександр РІЗНИКІВ.

2019 року Літературну премію ім. Горліса-Горського здобув народний артист України Тарас КОМ-ПАНЧЕНКО – за популяризацію української визвольної пісні, за створення циклу пісень доби Української революції.

2020 року лауреатом премії став Марко МЕЛЬНИК – за участь у Визвольній боротьбі в лавах батальйону “Азов” у 2014 – 2015 рр., за книгу спогадів “Жадання фронту”, видання серії книг про Визвольну боротьбу. І ось цього року новий лауреат – Євген БУКЕТ, редактор газети “Культура і життя”.

Історичний клуб “Холодний Яр” зичить Євгенові Букету наснаги на нові дослідження боротьби українського народу за свою волю. Український народ має знати про минулі звияги своїх славних пращурів, бо на їхніх прикладах надихаються і творять нові подвиги сучасні герої.

**Історичний клуб
“Холодний Яр”
Хутір Буда, 14 жовтня 2021 р.**

СЛАВА КОСТЕВІ БЛАКИТНОМУ!

У День захисника України в Кривому Розі біля пам’ятника Головному отаманові Холодного Яру Степовому-Блакитному відбулася презентація книги Юрка Степового “Отаман Степової дивізії”, щойно виданої з ініціативи ОУН(б) і за сприяння Центру національного відродження (упорядник Віктор Рог). Після панакхиди за полеглими у визвольній борні захисниками Вітчизни, яку відслужив капелан 17-ї Окремої танкової Криворізької бригади імені Костя Пестушка отець Роман Бацвін, книгу представив голова Громадського клубу “Український час” Володимир Стецюк.

Після завершення презентації видання від імені упорядника та Громадського клубу “Український час” примірники книги було урочисто вручено колишньому зв’язковому УПА Йосипові Гевчуку, голові Криворізького міського осередку Товариства політв’язнів і репресованих Василеві Умришу, представникам 17-ї Окремої танкової бригади, ГО “Тернівське козацтво”, архітекторів Євгену Головіну, представникам інших патріотичних організацій міста. До пам’ятника отаману Степової дивізії Костеві Блакитному лягли квіти. На честь героїв тричі пролунало “Слава!”.

ТАМАРА ОЛЕКСІЇВНА ЗДОРОВЕЦЬКА (07.01.1930, м. ПЕРВОМАЙСЬК – 16.10.2021, м. КИЇВ)

Після тяжкої хвороби відійшла у засвіти Тамара Здровецька, дочка козака 1-ї Запорозької дивізії Армії УНР, козачка Історичного клубу “Холодний Яр”, багаторічна передплатниця та авторка газети “Незборима нація”. Ми не раз публікували її роздуми і спогади про батька та життя його родини в СРСР – під російською окупацією, а в роки 2-ї світової – під німецькою та мадярською. Ось їхні назви: “Хіба ж це справедливо?”, “Як бур’ян при дорозі”, “Ось такі «фашисти»!”, “Голодна весна 1947 року”, “Тардівська козачка Марія”, “Зустріч на все життя”, “Мадяри у Первомайську”.

У жовтневому числі “Незборимої нації” було опубліковано матеріал про неї – “Історія однієї світліни” Сергія Шевченка. До слова, вона передплачувала “Незбориму націю” не тільки для себе, а й для родичів і сусідів. А ще була вишивальницею.

Пані Тамара козацького роду, дівоче прізвище її мамі Марії – Пузин, а це родові прізвище чернігівських князів. А один предок (теж по маминій лінії) був кошовим Гардівської паланки Запорозької Січі, який поїхав воювати на Кубань з обома своїми синами, а онука свого немовлям залишив в Ольвіополі селянці Цимбальці, яка й виховала дитину як козака, давши йому прізвище Кошовий. Оцеї хлопчик є прапрапрадідом п. Тамари. Тож я часом напівжартома звертався до неї: “Пані Кошова...” Їй це подобалося.

Пані Тамара пережила два Голодомори, Світову війну, багатьох московських тиранів.

Дожила до 30-ліття відновлення Української державності, за яку боровся її батько – Олексій Здровецький, учасник легендарної перемоги українського війська під проводом Михайла Омеляновича-Павленка над червоними росіянами під м. Вознесенськом у квітні 1920 року.

Пані Тамара – твердий горішок, вона ніколи не скаржилася на життя та проблеми, які обступили. На моє запитання, як себе почуває, завжди бадьоро відповідала: “Все добре!”

Та прийшла і її остання хвилина. Сприйняла сумний фінал стоїчно.

Щиро дякую пані Тамарі за багатолітню допомогу Історичному клубові “Холодний Яр” і мені особисто! Вічна пам’ять, дорога пані Тамаро!

**Від імені Історичного клубу
“Холодний Яр” та газети “Незборима нація”**

**Роман КОВАЛЬ
Світлина Ганни Гончарук.**

ВАСИЛЬ ПРОХОДА

50роківтому,8листопада1971р., у м. Денвері (США) помер кубанець Василь ПРОХОДА, начальник штабу 1-го полку 1-ї Сірої дивізії, начальник штабу Коростенської групи, пізніше Ковельської групи Армії УНР, ад’ютант командира 7-ї та 12-ї бригад 3-ї Залізної дивізії, в. о. начальника штабу 4-ї Сірої бригади 2-ї Волинської дивізії, голова Товариства бувших українських старшин у Чехії, староста Союзу українських соколів за кордоном, редактор і видавець часопису “Село”, член-співробітник УВАН, член Українського історичного товариства, підполковник Армії УНР, інженер, політв’язень російських тюрем і таборів, автор “Записок до історії Сірих або Сірохупанників”, трьох томів спогадів “Записки непокінченої: історія національного усвідомлення, життя і діяльності

звичайного українця” та книги роздумів “Думки про Правду”. Герой книги Романа Ковалю “Тернистий шлях кубанця Проходи”.

Вічна слава!

ЧОРНИЙ ВОРОН

Людмила Димиденко з Кропивницького здійснила спробу реконструкції портрета отамана Чорного Ворона (Миколи Склера). Вона використала спогади Юрія Горліса-Горського, Юрка Степового, Михайла Дорошенка, зокрема таку оцінку Горліса-Горського: “Чорний Ворон мав дивовижні очі: темні, тверді, непорушні”.

Так що, товариство, приймаймо до свого кола портрет Чорного Ворона (Миколи Склера) – командира ударного кінного відділу Олександрівської повстанської повітової (Степової дивізії).

Козакам слава!

КНИГАРНЯ “ХОЛОДНОГО ЯРУ”

На сайті Історичного клубу “Холодний Яр” можна придбати книжки Романа Ковалю про Визвольну боротьбу – собі, рідним, воїнові та волонтеру, військовій частині.

Автор підпише її особисто тобі або твоєму другові.

Всі книжки можна придбати тут:
<http://otamania.in.ua>

“Незборима нація” – газета для тих, хто хоче знати історію боротьби за свободу України

Була звичайна вчительська сім'я – батько, мати та четверо дітей – дві дівчини, два хлопці; найменшому у вересні 1921 р. виповнилось п'ять місяців, і це був мій батько Георгій (Юрій) Грищенко. Мешкали вони в Мигії – селі Первомайського району зараз Миколаївської, а тоді Одеської області, працювали вчителями. І раптом все змінилось – батьки були 24 листопада заарештовані й зникли, осиротілих дітей розібрали сестри матері по різних сім'ях, а брата Костянтина усиновили хрещений батько, подальша доля Костянтина невідома.

Що трапилося із Сергієм та Степанидою Грищенками – всі ці роки для сім'ї було таємницею; мій батько в анкетах завжди писав: «Батьків не пригадаю, виховувався в дитячому будинку». У сім'ї про цю трагедію ніколи не розмовляли, я дізнався про це випадково, за яких обставин – розповім далі.

Уже в 1980-ті роки, під час «перестройки та гласності», мій тато сказав, що його батьки своєю смертю врятували йому життя. І розповів, що в 1944-му його, вже сталінградця-фронтовика з тяжким пораненням, інваліда з одним оком, за наказом командування без згоди зарахували до розвідшколи та почали готувати для нелегального закиду до німецького тилу – інваліди нібито викликають меншу підозру в абверу чи гестапо. Але ж запис у його анкеті «батьків не пригадаю» зацікавив кадровиків, було надіслано відповідний запит, і місцеве управління НКДБ відповіло: батьки Грищенка Г. С. розстріляні в 1921 р. як вороги радянської влади. Так він і не став «Штірліцом», з розвідшколи його одразу відрахували як ненадійного, а то б він неминуче загинув, як кожен дев'ять з десяти наспіх підготовлених розвідників-нелегалів.

На ту ж епоху гласності та реабілітації репресованих припадає звернення тата та його сестри Ганни (обоє комуністи майже з піввіковим стажем, фронтовики) до КДБ СРСР із проханням щось пояснити. Через місяць – відповідь «органів»: ніяких документів не виявлено. Нібито глухий кут, але ж, як відомо, рукописи не горять...

А далі – суха мова документів з відкритих вже в незалежній Україні архівів, і перший з них – список обвинувачених, які проходили у справі Особливого архіву № 57727 (Первомайська петлорівська повстанська організація, 1921 р.). У цьому списку 195 прізвищ, з яких постановою ОДНК (так званої «надзвичайки») 125 засуджено до розстрілу. Серед розстріляних знаходжу прізвища моїх дідуся та бабусі – Сергія та Степаниди Грищенків.

Другий документ – довідка Особливого архіву УДБ НКВС УРСР, датована 1937 роком. Цитую цей документ майже повністю, бо він дає уявлення про суть справи:

ЦЕ БУЛО 100 РОКІВ ТОМУ...

«У 1937 році під час розробки центрального архіву ВУНК – ДПУ – НКВС УРСР зареєстрована справа № 4676 за архівним номером 57727 (1921 р.) Первомайської УНК про підпільну петлорівську повстанську організацію на чолі з Іваном Степановичем Нагорним і Бондаруком-Лихо Кирилом Євлямпійовичем. Залишившись не репресованими після придушення куркульського повстання в деяких повітах колишньої Одеської губернії в 1919 році, петлорівські прихильники, використавши незадоволення продрозверсткою заможної частини селянства, повели активну антирадянську агітацію. У результаті їх антирадянської роботи в Первомайському і деяких інших повітах Одеської губернії створені підпільні повстанські організації, які ставили за мету повалення радянської влади на користь петлорівської Директорії.

Ці групи комплектувались куркулями, колишніми офіцерами царської армії на чолі з Н. Кулевим (член УСДРГ), учителями, які мали безпосередній зв'язок з агентом Петлюри, керівником повстанського руху в Україні отаманом Недолженком. Під керівництвом Недолженка агітатори зуміли поширити свій вплив на заможних селян більшості сіл Первомайського повіту. Влітку 1921 року в Первомайський повіт прибув перекинутий з Галичини в СРСР польським генеральним штабом, призначений керівництвом УНР воєнним інструктором з організації повстанських загонів – Нагорний Іван Степанович. Використовуючи націоналістичні настрої і розпалюючи невдоволення населення більшовицькою продрозверсткою, керівництву вдалося значно поширити свій вплив і створити повстанську організацію. Створено штаб на чолі з начальником, який переховувався після придушення куркульського повстання в 1919 році в м. Катеринославі (Дніпропетровськ) разом з отаманом банди Гуляй-Поле Осипенко Петром. Штаб розміщувався у с. Добровеличівка. Організація мала зброю, що частково була у повстанців, а частина зберігалась у с. Кам'яний Міст. У розпорядженні організації були друкарські машинки, на яких тиражувались звернення і прокламації до населення, а також різні документи для членів організації. Для документів використовувались бланки з штампами і печатками, якими організація постачалась членами, які увійшли до партійних, комсомольських і радянських органів. Організація використовувала шифр, мала літературу, якою керував учитель Середа. Матеріальні ресурси організація отримувала шляхом самооподаткування своїх членів, а також від реалізації награваного майна.

У кінці серпня 1921 р. організація мала багато членів, яких вербували в основному через «Просвіти». Іншим джерелом постачання кадрів були навчальні заклади Первомайського повіту, головним чином учительська семінарія у Добровеличівці і сільгосттехнікум в Ольвіополі. Більшість педагогічного колективу і студентів цих навчальних закладів у той час були на боці Петлюри, перебували в повстанських організаціях. На початку вересня 1921 р. із-за кордону в Україну польським генеральним штабом за погодженням зі штабом головних військ УНР перекинутий головнокомандувач військ на Херсонщині К. Є. Бондарук-Лихо. (...) Після наради Бондарук-Лихо прибув у Первомайський повіт, зв'язався з організатором загонів Нагорним Іваном і його помічником Н. І. Кулевим, розпочав реорганізацію і створення нових загонів, намагаючись перетворити їх у монолітну повстанську організацію, яка могла б виступити назустріч петлорівським військам під час їх переходу через кордон.

(...) Проте до цього часу Первомайська УНК встановила наявність антирадянської організації на заводі б. Гейна в Первомайську. Про наявність повстанської організації УНК повідомив особливий відділ 14-ї армії. Під час бойових операцій організацію частково ліквідували. Але організаторам Бондаруку-Лихо і Нагорному та їх найближчим помічникам вдалося втекти. У 1922 р. Первомайська УНК провела ліквідацію залишків цієї повстанської організації, під час якої Бондарук-Лихо вбитий, Нагорний заарештований. Загалом по цій справі заарештовано 278 чол.

Постановою ОДНК зі 195 чоловік – 125 засуджено до розстрілу, 34 – у концтабір на 5 років, 33 – у концтабір на 3 роки, 2 підлітки направлені в колектор для малолітніх злочинців, 1 особа позбавлена права працювати в органах НК і Особливих відділах. 82 особи звільнені...

Ці документи наведені в багатомомному виданні «Реабілітовані історією» (книга 5, Миколаївська область, 2010 р.). Ще одна згадка про ці події – у розділі книги Романа Ковалю «Отамани Гайдамацького краю: 33 біографії», там Сергій Грищенко названий як керівник підпільної організації Кирила Бондарука-Лиха в с. Мигії.

Що було відомо мені, онукові? Мені було 14 років, я був на канікулах у рідних у с. Диківці Знаменського району Кіровоградської області. Родом з цього села моя бабуся Степанида та її сестри, молодша з яких – баба Дуна – ще була тоді жива. У неї була приятелька – така ж бабуся Ганна Максиміліанівна Шевченко, саме вона розповіла мені про події 1921 року, бо разом з моїми дідусями та бабусею в тій трагедії загинув її чоловік, учитель Опанас Іванович Шевченко. Потім, коли на моє прохання до справи долучилася історик Т. Ю. Люта, були отримані спогади ще одного живого на той час свідка – племінниці моєї бабусі на ім'я Марфа Яківна, вона донька її рідного брата Якова Михайловича Головченка.

У цих спогадах також фігурує ім'я одного з командирів Степової дивізії на прізвище Жосан (або Джосан). Він уродженець Диківки, мав псевдонім «Штиль» (є навіть місцевість у Диківці – «Штильовична диківська», де жили переважно молдовани). Він залишив свій слід в історії Визвольної боротьби як командир полку в Степовій дивізії Костя Блакитного, про нього також писав Роман Коваль. Після розгрому повстанців Жосан-Штиль залишився в живих та, за спогадами диківчан, певний час навесні 1921 року підпільно мешкав у сім'ї Грищенків у Мигії, а також у Диківці, про що стало відомо чекістам (у Диківці навіть знали прізвище донощика-односельця), і це, найімовірніше, й було однією з причин розстрілу моїх рідних. Марфа Яківна також згадувала братів Сергія Грищенка – офіцерів, які ховались в їхній хаті в Диківці, «брили вуса» для конспірації, переодягалися, а її, п'ятирічну дівчинку, у той час тримали у дворі, давали цукерки, але за дверима, щоб менше бачила. Марфа Яківна сказала, що дорослі били дітей по губах, якщо вони згадували прізвище Штиля, тобто згадувати про нього було заборонено.

Зараз я шукаю можливість ознайомитися з колишньою справою Особливого архіву № 57727 та сподіваюсь дізнатися щось нове про трагічну долю моїх близьких, закатованих у ті роки, як і сотні тисяч українців, винних лише в одному – прагненні жити у вільній Україні.

Сергій ГРИЩЕНКО, д. е. н.
На світліні – Сергій та Степанида Грищенки

“МИКОЛА МІХНОВСЬКИЙ”

Книжка надцікава, тут треба сказати, усе що виходить з-під пера Романа Миколайовича, дуже цікаве. Чому? Бо усе, про що пише Роман Миколайович, наша правда історія – історія нашої багатостраждальної України, її народу і непересічних рідних історичних постатей. Вважаю це його особистою заслугою і заслугою тих товаришів, які є його вірними помічниками. У таких особистостях, як Роман Коваль, та інших відоміх нові українська еліта: працьовита, чесна, віддана рідній українській справі. На жаль, їх ще не так багато, як би хотілося. Щоб

українці з початку проголошення незалежності мали власну невідкупну еліту, наша держава уже була б серед держав сильних світу цього. Отож рекомендую своїм друзям працю Романа Ковалю «Микола Міхновський» для придбання з подальшим її вивченням. Свою власну історію, а в ній наше минуле ми маємо вивчати і знати, щоб впевнено дивитися в майбутнє.

Придбайтеся!
Придбати можна тут:
<http://otamania.in.ua>

Олексій СІДМОРОЗ

ЗАПОРОЖЕЦЬ МАРКО З ПРОСКУРОВА

Дослідники становлення українського війська Роман Коваль і Юрій Юзич готують книгу “Діти у Визвольній війні”. Пропонуємо вашій увазі скорочений виклад одного з розділів цієї книги. Фото і нарис публікуються вперше.

Марко народився 1 березня 1906 р. у сім'ї Леоніда Кітновського та Марії Янівської в м. Проскуріві (тепер м. Хмельницький). У 9 років він вступив до підготовчого класу Проскурівської реальної школи. 1916-го закінчив 2-й клас. Подальше навчання перервала Лютнева революція 1917 року.

Хлопчика нестримно «тягнуло до війська», бо мав рідних дядьків, «які були у війську ще до революції» і викликали в нього бажання також стати військовим.

Улітку 1919 р. Марко не втерпів й утік з дому до частини, що проходила через Проскурів. А оскільки освіти не мав і, видно, не мав національного виховання, то потрапив під дурного хату – до 2-го Дроздовського кінного полку Добровольчої армії, яка прийшла «визволяти» Україну від української влади. «Тоді я ще не розбирався в тому, що то за військо, аби військо», – пояснював-вибачався юний дроздовець.

«Небавом большевики вигнали добровольців з України і я опинився інтернованим у Стрілківським таборі в Польщі», – розповідав він.

Умови в таборі були нестерпні: жили в землянках, годували погано, допикала й «брутальність таборової адміністрації». Побиття і катування в'язнів було звичайним явищем. Звісно, кожний мріяв вирватися з цього пекла.

До Стрілкова (Стшалкова) вчашали врангелівські офіцери та українські старшини, вони агітували йти до своїх армій. Багато хто охоче зголошувався. «Тут я відчув, що я українець, і записався до свого війська», – згадував Марко.

Зі Стшалкова хлопчина переїхав до Ланцута, де «формувався запасові курені [української армії] і відправлялись на фронт». На фронт прибув, коли наша армія під натиском більшовиків опинилася в Галичині, за Дністром.

Невдовзі почався наступ. Розвивався він успішно, і Маркові уśmieхнулося щастя побувати вдома, у Проскуріві. «Батько радо зустрів і хотів залишити [мене] дома», – писав Марко, – але я і на сей раз утік, бо дуже був захоплений наступом свого війська». Служив він тоді у 1-ї стрілецькій бригаді 1-ї Запорозької дивізії Армії УНР.

Але «союзники»-поляки, які вели таємні переговори з Москвою, ультимативно зажадали в українського керівництва зупинити наступ. На домагання поляків було оголошено небажане для

українців перемир'я. Закінчилося воно 11 листопада несподіваним наступом червоних москалів, проливом фронту і відступом українського війська на захід. 21 листопада 1920 р. Армія УНР перейшла на західний берег річки Збруча. І юний Марко знову опинився в польських таборах для інтернованих, спочатку в Пикуличах біля Перемишля, потім у Вадовицях.

Станом на січень 1921 р. Маркові було 14 років, але він додав собі рік: в офіційних документах Запорозької дивізії за березень і квітень того ж року зазначалося, що йому вже 16. Тоді Марко належав до «1-го стрілецького запорізького імені УНР куреня» Запорозької бригади. У Вадовицях він два місяці навчався в школі, але, коли частини почали від'їжджати на працю, втік зі школи і поїхав зі своїм куренем до Кракова.

1922 року повернувся до табору в м. Каліші, що в Західній Польщі. Потім його перевели до сусіднього табору в Шипіорно (тепер це частина м. Каліша), де 17 лютого 1922 р. він вступив до 4-го класу Школи українських пластунів. Навчався посередньо. В одному класі з ним учився Іван Білошкурський та Самійло Жикул – юні кулеметники Армії УНР. Єдиним відмінником у цьому класі був Митрофан Зарицький, лицар Залізного хреста. Всього в класі навчалось 11 учнів, зокрема Василь Хашенко, Олекса Петрів та Максим Петрівський – неповнолітні добровольці Армії УНР, а також Микола Мусіїв, Семен Карабинович та Борис Головацький. Був серед них і Михайло Литвиненко – чотирнадцятилітній розвідник Повстансько-партизанського штабу Юрка Тютюнника.

Учителі цієї школи «у тяжких умовах на чужині не (...) загубили голову», не впали в розпук, а взяли виховувати нове покоління борців. Важко їм було. Але вони виявилися чудовими психологами, вмільми педагогами і таки знаходили стежку до огрубілих дитячих сердець, у які увійшли «брехня, лайка, непошана до старших і один до одного, порушення шкільного порядку, паління тютюну, спроби випити горілки, спроби крадіжок і др...». До того ж «діти були виснажені (...) роздрані й роззуті. Справних черевиків або чобіт майже ні в кого не було. Одежа була похота на лахміття, яке якимось ще трималося на плечах; рідко в кого можна було знайти цілу пару білизни, а в більшості вона прийшла до такого стану, що через лахміття верхнього одягу й ця білизну можна було бачити голе тіло».

Ось у таких умовах здобував освіту запорожець Марко!

Але в грудні 1923 р. негостинна Польща залишилася за спиною! Разом із 6-м класом Школи українських пластунів 18 грудня 1923 р. Марко приїхав на навчання до Чехії, де ставлення до українців було незрівнянно краще. 15 березня він вступив до Української реальної гімназії. Щоправда, не закінчив її. Видно, не лежала в нього, сина писаря, душа до науки! А може, була якась інша причина.

В автобіографії, яку написав 25 липня 1924 р. в Празі, Марко Кітновський зазначив, що налагодив листування з родиною і батьки повідомили, що йому «як бувшому петлорівцю» в Україну повертатись не можна.

Повернутись в Україну можна було тільки на муки.

Роман КОВАЛЬ, Юрій ЮЗИЧ

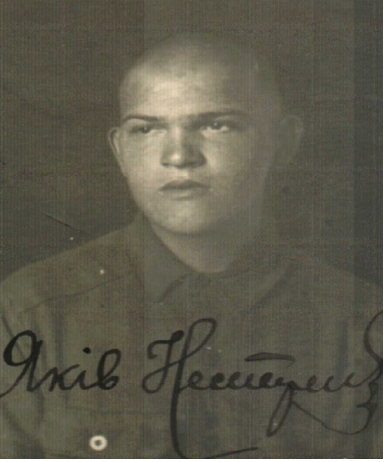

ПОВСТАНКА ВІРА

Весь час Визвольної боротьби українського народу працювала при уряді У. Н. Р., виконуючи секретні доручення. Декілька разів переходила фронти боротьби, переносючи листи і гроші, нераз виконуючи і приватні доручення. В один з таких переходів згинула з рук завойовників України.

Дж.: Магалецький Ю. Тихі герої. // Літопис Червоної Калини (Львів). – 1931. – Ч. 1. – С. 17.

ДО 100-ЛІТТЯ ДРУГОГО ЗИМОВОГО ПОХОДУ У ДРУГОМУ ЗИМОВОМУ ПОХОДІ

Яків Данилович Нестеренко народився 23 березня 1901 р. в с. Рудні, тепер Козелецького району Чернігівської області. 6 лютого 1919 р., маючи 17 років, добровільно вступив до лав Армії УНР. 1919 року поранений у бою біля ст. Жмеринка. Учасник Другого зимового походу. Він чотовий 6-го технічного куреня 6-ї Січової дивізії Армії УНР (05.1922). Департамент політичної інформації МВС УНР документально засвідчив, що “громадянин У.Н.Р. Нестеренко Яків з боку політичного і морального є людиною певною”. Яків Нестеренко закінчив агрономічно-лісовий факультет Української господарської академії в Подєбрадах (22.04.1927). 1922 року у Подєбрадах він написав “Спогад” (1922) – про Другий зимовий похід, століття якого відзначаємо цього року в листопаді.

ГЕРОЇНЯ ЙОСИПИНА ЛИСОГОР

...Останній трагічний акт Листопадівського рейду наближався до кінця, як з Малих Миньків (Міньок. – *Ред.*) виплигнули широкі простори селянські санки і понесли навропцесте по багнистому вигоні, ліворуч містка, який уже був поторощений ворожими стрільнями, – наздогін за Повстанчим штабом. На санках і побічних повозках стреміли в бойових позах дружина полковника Лисогора Йосипина і декілька вояків Немирівського полку. Тяжко ранений полковник [Степан] Лисогор лежав на дні санок, у соломі.

10 листопада він одержав від Повстанського штабу завдання захопити станцію Чоповичі поблизу Коростеня. На чолі повстанчого куреня Лисогор станцію здобув, але ж був при тім тяжко ранений.

Йосипина винайняла на селі санки, поклала на санки чоловіка і простувала в арьергарді кольони з твердим рішенням, що ні вона, ні чоловік живцем у руки большевиків не дістануться. Була вона середня на зріст, струнка, з блідим круглим обличчям, темно русава, з великими ясними очима, що завше палали юнацьким завзяттям. (...)

Широкі селянські санки, які 17 листопада винесли з Малих Миньків (Міньок. – *Ред.*) і простували ліворуч містка, спіймалися на очі червоній кінноті, що оперувала на селі та повзддовж подертої кольони. Кіннота кинулася за санками в двох напрямках: наздогін і навперейми. Наближившись до санок, большевики вигукнули:

– Таваріщі, астановітєсь! Советская власть всєх мілуєт.

Цей “Спогад” ліг в основу нарису Романа Коваля “Мрії і дійсність” із книги “Багряні жнива Української революції”. Ось його фрагмент:

“Уже тиждень ішов відділ Української повстанської армії через Поділля, лишаючи на своєму шляху трупи. «Ми жорстокі, ми немилосердні, – повторював Яків, – у нас немає полону». Нерви притупилися остаточно. Ось зловили ватажка карного відділу. Матрос. Великий, молодий, вродливий. Цілує портрет нареченої. І спокійно стає під кулі. Знову смерть... Розстріляли трьох червоноармійців, які стерегли ліс. Селяни, що рубали дерева, із жахом дивилися на розправу.

– Хто ви?! – несміливо запитав молодший.

– Бандіти-петлюровці, – почув саркастичну відповідь.

Дядько, поспішно оглянувшись, повідомив, що в село до батьків приїхала з Радомишля чекістка.

І ось уже п'ятеро верхових з більшовицькими зірками їдуть із дядьком у село...

За півгодини її привели. «Молода, жидівочка, гарна. Тільки очі якісь нелюдські, дивляться вбік». Питає:

– Што вам, таваріщ камандір, нужна?

Підполковник розпитує в неї про «бандитів». Чекістка спокійно і самовпевнено відповідає:

– Іх тут уже нету...

Їй кажуть, що вона помиляється, що «ми – ті самі бандіти».

Не вірить, сміється... Та ось усмішку змінює жаклива гримаса –

нарешті втямила, що її не розігрують. «Кидается на коліна, обіцяє золото, пропонує своє тіло, аби тільки жити...»

Її повісили при дорозі. Від землі підтягували поволі. Вже мертвий почепили на груди записку: «Така доля чекає вас усіх».

Перші бої з великими відділами червоних настрою не підняли. Як затравлені звірі, мусили ховатися в лісах... Ось зловили «великого як дуб кацапа». Останні метри він пройшов у самій близьні. Снігу було по коліна. Лютував мороз. Несподівано багнет вп'явся йому в груди. Яків був серед тих чотирьох, які добивали кацапа багнетами «як скотину». Два, три удари, чотири, п'ять... Червоний не витримав:

– Давольно с меня, таваріщі... Хватіт...

За одинадцятим ударом він затих. «Ні, я вже не людина, – думав Яків. – Я стратив все людське...»

Живі намагалися здолати нелюдські муки. Холод, рвані сорочки, розідрані шинелі, ноги в ганчірках. А довкола безмежний сніг... А за пазухою лише шматок замерзлого хліба і десяток набоїв... Голод і на кожному кроці смерть...

Яків Нестеренко – батько видатного хокеїста НХЛ Еріка Нестеренка, володаря Кубка Стенлі (1961). Ось такі повороти долі.

Батько став свідком тріумфу сина. Чотовий Армії УНР Яків Нестеренко помер 12 червня 1972 р. в Канаді. Вічна слава!

Роман КОВАЛЬ

тяжко ранено двох козаків.

– Я тримала в руці револьвер, – пізніше оповідала Йосипина Лисогорова, – з наведеним курком. Прийняла тверде рішення, що ні мене, ні чоловіка большевики в свої руки не дістануть.

Ворожа кіннота, переконавшись в безільності своєї погоні, погрозила санкам нагаями і вернула на Міньки.

Санки наздогнали Повстанчий штаб, з яким 20 листопада о годині 5-й ранку перейшли польський кордон.

Михайло СЕРЕДА, сотник Армії УНР.

Ширше читайте у книзі Романа Коваля “Жінки у Визвольній війні. Історії, біографії, спогади. 1917 – 1930” (Київ, 2020).

“ХОЧ ПО ПІВКВАРТИ НА КОНЯ”

Старшина Армії УНР Леонід Токайло залишив колоритний спогад. Про те, як славетний командир 1-го Кінного полку Чорних запорожців Петро Дяченко святкував присвоєння йому звання полковника. Читайте і насолоджуйтеся!

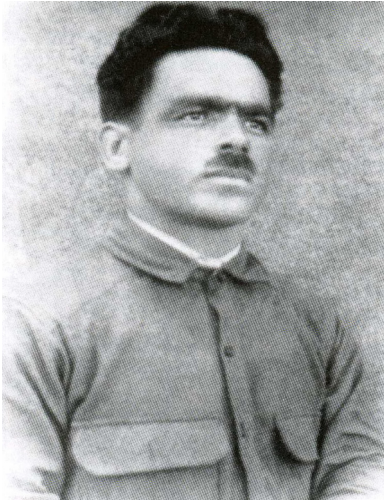
“Одного разу, коли я був вартовим старшиною по полку, мене покликали до командира полку – батька Дяченка, як звали його тоді всі його підлеглі. З'явившись, я одержав наказ вирядити одну фірманку на село та у селян вимінити цукор на горілку. Кухня мала приготувити смачний борщ на обід.

– Сьогодні у нас велике свято: з наказу Головного отамана мене підвищено в полковники. Треба цей день відповідно відзначити... так, як колись це робили наші запорожці, – казав він мені.

Наказ негайно було виконано. Не пригадую сьгодні назви того села на Поділлі, де в той час був розташований наш полк. На подвір'ю в садибі місцевого священика була улаштована кухня, і незабаром тут відбулося й ціле наше свято. Козаки привезли три барилка горілки, кухня приготувала смачний обід. Одержавши свій «порціон», кожний улаштувався на подвір'ю або в городі, де і як хотів. Загальна картина дійсно нагадувала колишню нашу Січ-Мати. А там почалися і герці, хто на шаблі, а хто просто на кулаки. Хто міг – «вибивав гопака»...

І саме в цей час прийшло повідомлення, що большевики прорвали фронт і ціла [Запорозька] дивізія опинилася в небезпечі. Полк Чорних має відбити большевиків. Полковник Дяченко за-

ЩАСЛИВА ДОЛЯ ПІДПОЛКОВНИКА ГРИГОРЯКА

Підполковник Армії УНР Семен Іванович Григоряк (Григоріак) народився 1891 року на Буковині. Закінчив Вижницьку гімназію. Під час Першої світової війни потрапив до російського полону. Восени 1917 року Семен разом з іншими полоненими українцями прибув до Києва і вступив у курінь Січових стрільців. У лютому 1918 року захищав Київ від російських окупантів. Григоряк був командиром сотні 1-го полку Січових стрільців Дієвої армії УНР (1918 – 1919), отаманом Буковинського куреня (1919), командиром 46-го куреня 16-ї бригади 6-ї Січової дивізії Армії УНР (1920). Брав участь у поході на Київ, обороні Замостя, наступі на Вінницю. Був командиром 4-го куреня Київської дивізії УПА Другого зимового походу, вчителем німецької мови у Братиславі, головою гуртка філателістів. Писав вірші. Закінчив Празький університет. Володів німецькою, румунською, польською та чеською мовами.

Під час Другого зимового походу врятував 2-гу бригаду, перейнявши командування від хворого полковника Романа Сушка. Микола Битинський згадував: “Підполковник Григоряк, командир куріня в групі Тютюнника, як оповідали, героїчно в одному гайку під Міньками відбивався від насаїдаючої зо всіх боків большевицької кінноти Котовського, серед бойців якої кулеметним вогнем робив велике знищення. Розстрілявши всі набой і поницивши кулемети, він, зрештою, попав до полону і був разом з іншими замкнений в церкві в с. Малі Міньки. 17/XI (правильно: 22.11.1921. – *Ред.*) Григоряк чув промову козака С.[тепана] Щербака і підтвердив майже слово в слово те, що оповідав раніш сот. Пудло. До речі, Григоряк виявився і спасителем самого сот. Пудла, бо допоміг і йому уникнути Базарської розправи.

Пудло перший оповів про це, як ще до Григоряка з'явився в таборі [для інтернованих], таке: «Большевики провадили полонених із церкви в Міньках вночі. У вузьких вулицях села між плотами йшли густою збитою масою, большевицький конвой в тому густому гурті теж затиснувся й досить розтягнувся, так що поставили в деяких місцях інтервали. Я був змучений, голодний і йшов машинально, зрезігований; рядом йшов Григоряк. Я його в обличчя не бачив, бо було темно, й відчував лише диткнення лікті. Раптом я відчув, як він сильно штовкавав мене до себе і дав наказ: «Грати сідловку! Полк виступає на позиції. Якщо залишилася горілка – напоїти коней, хоч по півкварти на коня...»

Коні стали несамовиті, підпите козацтво в доброму настрою. Полковник Дяченко на чолі: в чумарці, шапка набакир, довгим шликом омотано шию... Паде команда:

– За мною! За Україну!

Галопом пролетіли через балку, а коли наблизилися до наміченої мети, розсіпалися в кінні лави до атаки. Большевицька 45-та Таращанська дивізія, побачивши перед собою чорношличників, розгубилася і почала відворот, але це її не врятувало: Чорні вже врзалися у першу лінію, від їхніх шабел мало-хто залишився в живих, друга лінія розпочала панічний відступ. Таращанську дивізію вмиг розпорозшили, забрали багате майно і з піснями повернулися докінчувати свій обід.

хнув мене вбік, і я швидко впав в якісь відчинені ворота між плотами на якусь велику купу гною, припорошену снігом. Не встиг я отямитися, як відчув, що хтось мене тисне головою в сніг і шепче “ша”. Це був Григоряк, який накрив мене своїм тілом. Ми мовчки й нерухомо пролежали, поки мимо нашого плота й воріт не перейшла шумна юрба полонених і конвоїрів, які галасували й лялялись матюками. Ми лежали, мерзли і не рипалися. Нарешті все затихло. Тоді підвівся Григоряк і шепнув: “Ходім далі, бо замерзнемо”. Перейшли ми подвір'я якогось господаря й опинилися перед дверима хати. Григоряк кивнув мені, й я постукав у двері. За якийсь час вийшов господар, злякано подивився на нас і хотів утікати до хати, але Григоряк швидко схопив його за барки й зашипів: “Мовчи, бо буде зле...” Дядько більше налякався, просив нас відійти й божився, що він бідний та нічим не може допомогти. А просили лише якогось нужденного прикриття й кавалок хліба. Врешті-решт, він чи то з переляку, чи з милосердя таки допоміг нам бодай тим, що кинув два старих мішки й дав кавалок черствого хліба. Ми зараз же вийшли з села Міньки, а за ним розлучилися, щоб кожному пробиватися на власну руку, бо так безпечніше. Я цілу зиму блукав по хуторах Волині, живлючись ласкою добрих людей, а про Григоряка нічого не знаю, й думаю, що він, певне, загинув». Так оповідав один з найперших поворотців сот. Пудло.

І справді, довгий час про Григоряка нічого не було чути, хоч щасливих поворотців з невідлого походу протягом року прибувало все більше. Нарешті, десь по дев'яти місяцях від початку Листопадового рейду, з'явився в таборі Щипіорно й сам пполк. Григоряк у селянській свитці, в широких шароварах і в постолох. Він з гумором оповідав про свої неймовірні численні пригоди, бо переїмав пішки майже всю Україну вздовж і поперек, за час мандрівок навіть посидів у тюрмі одного міста недалеко польського кордону, щасливим випадком знов утік з ув'язнення й нарешті через Корець дістався до Щипіорна. Пізніше я зустрічався з Григоряком у Празі Чеській як студентом Карлового університету, а пізніше чув про нього, що він є вчителем німецької мови в одній середній школі в Братиславі. Григоряк також писав вірші, і в таборовому журналі «На Руїнах», присвяченому головню Листопадовому Рейдові, вміщено вірш Григоряка про смерть козака Савчука. Григоряк повністю підтвердив оповідання сот. Пудла про втечу з полону і про виступ [Степана] Щербака”.

Підполковник Армії УНР Микола Тобілевич згадував: “З сот. Григоряком, який сам втік з церкви в Малих Міньках, куди він був поса[д]жений взятий у полон большевиками, по дорозі йому удалося зібрати в лісах ще 15 чоловік, з якими 26 листопаду він дійшов до польської границі...”

Помер славний буковинець 1959 року в Чехословацькій Республіці в м. Руська Отава. Вічна йому слава!

Владислав КАРПЕНКО

Під час цієї атаки, недалеко від місця бою, на горбі перебував Головний отаман Симон Петлюра з представниками військових місій Франції і Румунії, що були свідками цього гураганного налету Чорних запорожців та наслідків їхньої перемоги...”

Леонід ТОКАЙЛО

Дж.: Дороговаказ. – 1967. – Ч. 14 – 15. – Січень – квітень.

Р. С. Зрештою, нічого дивного – все в душі Чорних запорожців. У цьому і є весь Батько Дяченко і його чорні. Вони не тільки продовжували традиції нашої славної Запорозької Січі, а й були своїм характером подібні до предків-запорозжів. Хоробрі та завзяті, веселі гультяї, але до міри, та одночасно будь-коли готові виступити проти ворога завжди.

Публікація Андрія Чорного. На фото Петро Дяченко.

У кожного свята є своя специфіка. Іноді сформована роками та традиціями, іноді – самою темою для святкування. У день 14 жовтня я завжди гортаю книжки, присвячені Визвольній боротьбі. Що шукаю? Не знаю. Може, щось, що пропустив, коли читав раніше...

Цього 14 жовтня у мене в руках “Подебрадський полк» Армії УНР” Романа Ковалю, Віктора Моренця та Юрія Юзича. Книга – скарб для кінорежисерства, як і багато інших книг Романа Ковалю. Там такі історії, такі долі людей, що їх не на один десяток фільмів вистачить. Може, як буде в нас справжнє українське кіно, то й знімуть...

Микола Білорус – онук члена Центральної Ради Саватія Березняка. Написав про нього книжку у двох частинах (2009). Подарував її Історичному клубові “Холодний Яр”. Чоловік він був спокійний, стриманий, мовчазний. Враження про нього в мене залишилося гарне – як про людину дієву, світлу.

ЯК ЗМІНИВСЯ СЕВАСТОПОЛЬ

На дитячому майданчику у дворі цілий день грає музика – пісні з матюками. Діти матюкаються вголос. Такого за України не було. “Понаехи” люблять ганяти на машинах у дворах житлових будинків на

Але думаю про інше. Згадується вже такий далекий 2010 рік. Влада, “міцна як ніколи”, не сприяє появі українського культурного продукту. Ми з друзями затіяли “фронду”: робимо документальну екранізацію спогадів Всеволода Петріва, командира полку ім. Костя Гордієнка, майбутнього генерал-хорунжого Армії УНР. Загалом у проєкті взяло участь близько 380 людей. Усі працювали без оплати, як зараз кажуть, волонтерили. Потрібні були люди різного профілю, і в кожного треба було просити допомоги. Часто від одного чи кількох залежав успіх у зйомках сцени, без якої фільм не вийшов би. Багато з ким потім випадало порозуміти по душах. Питав: чому погодились допомогти? І часто чув у відповідь: читав книги Романа Ковалю, дізнався з них, що в нас така багата історія, хочу, щоб вона була на екранах.

Чи знав би я тоді той фільм, якби люди не читали книг Романа Ковалю? Не знаю...

Прийшов 2014 рік. Нова війна з Росією. Показуємо в різних місцях документальні стрічки про українську історію військовим, добровольцям. Після показу заходять розмови про і нинішню війну, і про ту, 100 років тому. Питаю: чого ви, хлопці, тут? І часто чую у відповідь: я читав книги Романа Ковалю, дізнався, як наші діди-прадіди воювали, хочу бути гідним їх нащадком...

МИКОЛА АНТОНОВИЧ БІЛУС (25.06.1933, м. КОРОСТИШІВ – 1.11.2021, КИЇВ)

Від молодих літ він перекладав українською твори переважно російських авторів (С. Єсенін, Л. Андреев, М. Булгаков, А. Виноградов, В. Тендряков, А. Бітов, Ф. Іскандер). До слова, письменник Володимир Тендряков – учень мого дідуся Сільвестра Степановича Барика (під час його перебування на заслання в Архангельській губернії в 1930-х роках).

З перекладацького доробку опубліковано роман М. Булгакова “Майстер і Маргарита” (“Фоліо”, 2005) та оповідання В. Тендрякова “Хліб для собаки” (журнал “Весвіт”, № 1–2, 2008). 2010 р. Микола Білорус закінчив переклад українською роману Ф. Достоевського “Бісота” (в оригіналі “Бесы”). А ще переклав повість Михайла Булгакова “Собаке серце”, повість Володимира Тендрякова “Смерть голови

У ті жахливі дні кінця літа – початку осені 2014 року, коли кожна людина зі зброєю була на вагу золота, де б зупинилась лінія фронту, якби не ті, хто читав книги Романа Ковалю? Не знаю...

Тоді я особисто не був знайомий з паном Романом, але, здавалося, чим би не зайнявся, він був незримо присутній, забезпечуючи успіх справи. Згадую 1990-ті. Я тоді був ще юнаком. Іноді спілкувався з активістами українських патріотичних організацій. Не читав Романа Ковалю і навіть не знав, хто він такий, але бачив: коли це ім’я звучало, на обличчях співбесідників читалася повага. Мабуть, вони теж читали.

Мені в руки ці книги вклав Тарас Силенко, чудова людина, яка, на жаль, нещодавно пішла від нас. Здається, це було десь у 2008-му. З того часу теж можу сказати: я читав книги Романа Ковалю.

Мабуть, ми ніколи не дізнаємося, скільки тисяч людей, прочитавши ці книги, зробили щось для України. Але точно знаю: без них усім нам було б значно гірше в усіх сенсах.

Сьогодні ми насамперед вітаємо людей, які зі зброєю в руках бережуть нашу землю від жорстокого ворога. Але також хочеться привітати пана Романа Ковалю, одного із захисників України, внесок якого неможливо не те що обрахувати, а навіть уявити.

Іван КАНІВЕЦЬ, режисер

колгоспу”, його оповідання “Хліб для собаки” і роман Володимира Набокова “Лоліта”.

Упорядкував збірник до 70-річчя свого товариша – перекладача, в’язня російських таборів Ростислава Доценка, написав про нього спогади “П’ятдесяті” (“Він просто йде”). Упорядкував книжку вибраних критичних та літературознавчих статей Р. Доценка “Критика, літературознавство: вибране” (2013).

З 2000 р. Микола Білорус досліджував біографії діячів Української революції 1917 – 1921 рр., має публікації про свого діда С. Березняка, Л. Бочковського, П. Бензю, П. Блоху, К. Коржа, І. Часника, Г. Пищаленка.

Вічна пам’ять!

Роман КОВАЛЬ

“Пацани” шукають, а як знайдуть, приходять “понаех” із собакою і вона розриває кошенят – на радість “пацанам”. Ім за це гроші платять.

Із Севастополя

“ЧУДЕС НЕ БУВАЄ? А ТИ СПРОБУЙ!”

1. Пам’ять – королева фальсифікацій.
2. Нас не лише вчили любити своє рабство, а й ненавидіти тих, хто бажав нам свободи.
3. Неможливе потребує трошки більше зусиль.
4. У пеклі боротьби раби стають богами.
5. Чудо – критерій істини.
6. Майбутнє вже буває в уяві і мареннях Великих.
7. Пророк – це історик майбутнього.
8. Істина – іскра Божя в сутінках душі творця.
9. Життя втрачає сенс, коли втрачаєш смак до життя.
10. Коли Бог на нашому боці, горе тим, хто на іншому боці.
11. Були би доктринери, а доктрини знайдуться.
12. Страх перед невдачею паралізує волю до перемоги.
13. Убогі духом суспільною думкою багатіють.
14. Кожен учитель є заручником своїх учнів.

15. Перш ніж бути самим собою, стань тим, ким не соромно бути.
16. Якщо тобі важко на душі, вийми камінь з-за пазухи.
17. Поранив ворога словом, добий його мовчанням.
18. Не проси, щоб з тобою рахувались, а змушуй.
19. Якщо тобі усміхнулася доля, не поспішай радіти – може, вона усміхається тому, хто стоїть за твоєю спиною.
20. Не посилає прокляття зустрічному вітру, вони всі повернуться до тебе.
21. Озираючись довкола себе в пошуках безпеки, зазираєш і в самого себе.
22. Уміє відчувати небезпеку, не відчуваючи страху.
23. Не підводь остаточні підсумки на роздоріжжі.
24. Не шукай соратників серед безхарактерних.
25. Якщо ти хочеш бути оригіналом – стань порядною людиною.

Андрій КУРИЛО

ДМИТРО БІЛІНЧУК-“ХМАРА”

Хорунжий УПА, командир сотні УПА ім. Богдана Хмельницького в курені “Перемога”, референт СБ Косівського надрайонного проводу ОУН, провідник Косівського ра-

йонного проводу, лицар Бронзового хреста бойової заслуги УПА.

Народився 1 листопада 1919 року. З тих, хто сидів на весні 1952-го у в’язниці в Станіславі (тепер Івано-Франківськ) і вижив, оповідали, як одного дня коридорами, досягаючи до найдаальших камер, розлігся громовий голос Дмитра: “Чуйте всі, Хмару ведуть на розстріл!” Та це, очевидно, був лише один із прийомів слідчих-чекістів – імітування підготовки до страти, іноді навіть самого розстрілу. Його перевезли до Києва, де ще довго тривали допити, і аж у наступному році було виконано смертний вирок військового трибуналу.

Прожив неповні тридцять чотирі роки. Дванадцять – у боротьбі. Вічна слава!

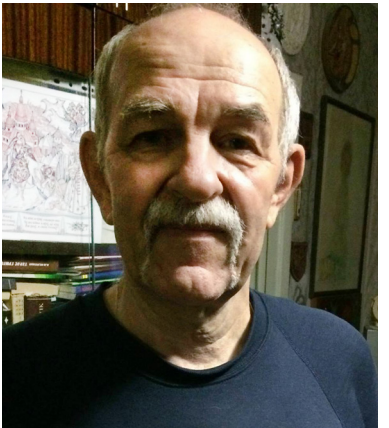
Василь ПОРТЯК-БІЛІНЧУК

ВІТАЛІЙ ПИЛИПЕНКО ПОКИНУВ НАС

21 липня покинув нас Віталій Павлович Пилипенко. Мій батько. Художник, автор багатьох робіт на козацьку і національну українську тематику. Можна сказати, засновник сучасного козацького національного українського напрямку в мистецтві. Головний художник свята 500-річчя Запорозького козацтва. Автор герба Запорізької області.

Остання робота була великий Герб України. На жаль, за конкурсом робота не пройшла. Вічна пам’ять!

Андрій ВОРОПАЙ

Сердечно дякуємо за підтримку газети “Незборима нація”!

Сергій СЛОБОДЕНЮК – 200 грн.

Віктор ДРУЗЬ (с. Зорине, Сумщина) – 260 грн.

Ігор СМЕТАНСЬКИЙ (Калуш) – 300 грн.

Степан ПЕТРАШ (Калуш) – 500 грн

НЕЗБОРИМА НАЦІЯ

Її редактор Р. Коваль – дослідник Визвольної боротьби українців за свою державу ХХ ст. Ця газета – про долі УСС, вояків Галицької армії, Армії УНР, повстанських отаманів та їхніх козаків, Карпатську Січ, ОУН, УПА, вояків АТО, а також про кобзарів, письменників, нові книжки про Визвольну боротьбу.

Наш індекс – 33545.

Індекс 87415 – для передплатників Донецької та Луганської областей.

Ціна “НН” на рік – 95,44 грн.

КНИЖКОВА КРАМНИЦЯ “ОТАМАНІЯ”

Книги Історичного клубу “Холодний Яр” можна придбати через крамницю “Отаманія”.
Ось тут: <http://otamania.in.ua>

Редактор Роман Коваль
Верстка Анна Воловник
Коректор Надійка Овчарук

Інформаційне забезпечення **Микола Владзімірський, Владислав Карпенко, Люба Криворот**

Технічний директор **Максим Селюзкін**

Адреса для листування 03049, Київ, вул. генерала Геннадія Воробйова (Курська), буд. 20, пом. 14. Тел./факс: 242-47-38 kovaalroman1@gmail.com Редакція залишає за собою право редагувати та скорочувати тексти.

Видання зареєстровано 28.12.1993 р. у Державному комітеті України у справах видавництва, поліграфії та книгорозповсюдження. Серія КБ №325. Наклад 1000 примірників. Видруковано 12.11.2021 р. ТОВ “Прес Корпорейшн Лімітед” Номер замовлення 2010311

Засновник Роман Миколайович Коваль

“Незборима нація” – газета для тих, хто хоче знати історію боротьби за свободу України